

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

І.В. Жолнер

**ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК
ЗА МІЖНАРОДНИМИ ТА
НАЦІОНАЛЬНИМИ СТАНДАРТАМИ**

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки,
молоді та спорту України
як навчальний посібник
для студентів вищих
навчальних закладів*

КИЇВ НУХТ 2012

УДК 657

*Гриф Міністерства освіти і науки,
молоді та спорту України
Лист № 1/11-4213 від 26.05.11 р.*

Рецензенти: Ю.А. Кузьмінський, д-р екон. наук, проф. (Державний вищий навчальний заклад Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана); В.П. Пантелеєв, д-р екон. наук, проф. (Національної академії статистики, обліку і аудиту)

Жолнер І. В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: Навч. посіб. — К.: НУХТ, 2012. — 335 с.

ISBN 978-966-612-131-1

Висвітлено основні теоретичні та практичні проблеми фінансового обліку у країнах з розвинутою ринковою економікою та Україні, проаналізовано трансформацію теоретичних абстракцій у схеми та моделі управління підприємства. Розглянуто питання управління підприємствами і прийняття фінансових рішень: ведення фінансового обліку, узагальнення інформації та складання фінансової звітності та ін. Приділено увагу правовим проблемам фінансових відносин, особливо щодо податкового обліку.

Для студентів економічних спеціальностей, аспірантів, викладачів, а також усіх, хто цікавиться питаннями організації фінансового обліку на підприємствах.

І.В. Жолнер, к-т екон. наук

ISBN 978-966-612-131-1

УДК 657

© І.В. Жолнер, 2011

© НУХТ, 2012

ЗМІСТ

Передмова.....	3
Розділ 1. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності.....	6
1.1. Значення інформаційного забезпечення для управління підприємством.....	6
1.2. Класифікація систем обліку.....	11
1.3. Порядок створення міжнародних стандартів фінансової звітності.....	19
1.4. Нормативна база та облік за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в Україні.....	30
1.5. Роль та переваги міжнародних стандартів фінансової звітності.....	35
<i>Запитання для самоперевірки до Розділу 1.....</i>	<i>48</i>
<i>Тести до Розділу 1.....</i>	<i>49</i>
Розділ 2. Концептуальна основа та перше застосування міжнародних стандартів фінансової звітності	51
2.1. Концептуальна основа міжнародних стандартів фінансової звітності.....	51
2.2. Перше застосування міжнародних стандартів фінансової звітності.....	57
2.3. Облікова політика за міжнародними стандартами фінансової звітності.....	64
2.4. Обліковий цикл та план рахунків за міжнародними стандартами.....	68
<i>Запитання для самоперевірки до Розділу 2.....</i>	<i>74</i>
<i>Тести до Розділу 2.....</i>	<i>75</i>
Розділ 3. Основні засоби та інвестиційна нерухомість	78
3.1. Визначення, визнання та класифікація основних засобів.....	78

3.2. Джерела виникнення та оцінка основних засобів.....	87
3.3. Амортизація основних засобів.....	100
3.4. Наступні витрати та переоцінювання, пов'язані з основними засобами	111
3.5. Вибуття основних засобів.....	118
3.6. Розкриття інформації щодо основних засобів у фінансовій звітності.....	122
3.7. Особливості обліку інвестиційної нерухомості.....	125
<i>Запитання для самоперевірки до Розділу 3.....</i>	<i>140</i>
<i>Тести до Розділу 3.....</i>	<i>140</i>
Розділ 4. Нематеріальні активи	148
4.1. Визначення, визнання та види нематеріальних активів.....	148
4.2. Шляхи утворення та оцінка нематеріальних активів.....	149
4.3. Амортизація та вибуття нематеріальних активів.....	166
4.4. Розкриття інформації щодо нематеріальних активів у фінансовій звітності.....	171
<i>Запитання для самоперевірки до Розділу 4.....</i>	<i>173</i>
<i>Тести до Розділу 4.....</i>	<i>174</i>
Розділ 5. Запаси	176
5.1. Визначення запасів та їх оцінка.....	176
5.2. Облік руху запасів. Постійна та періодична системи обліку і методи списання запасів	191
5.3. Відображення запасів за чистою вартістю реалізації.....	203
5.4. Розкриття інформації щодо запасів у фінансовій звітності.....	206
<i>Запитання для самоперевірки до Розділу 5.....</i>	<i>208</i>
<i>Тести до Розділу 5.....</i>	<i>208</i>
Розділ 6. Грошові кошти та їх еквіваленти	211
6.1. Визначення та визнання грошових коштів та їх еквівалентів.....	211
6.2. Облік та контроль руху грошових коштів.....	222

6.3. Розкриття інформації щодо грошових коштів та їх еквівалентів у фінансовій звітності.....	236
<i>Запитання для самоперевірки до Розділу 6.....</i>	<i>238</i>
<i>Тести до Розділу 6.....</i>	<i>239</i>
Розділ 7. Дебіторська заборгованість	241
7.1. Визнання та класифікація дебіторської заборгованості.....	241
7.2. Оцінка дебіторської заборгованості.....	246
7.3. Облік векселів одержаних.....	257
7.4. Розкриття інформації щодо дебіторської заборгованості у фінансовій звітності.....	261
<i>Запитання для самоперевірки до Розділу 7.....</i>	<i>262</i>
<i>Тести до Розділу 7.....</i>	<i>263</i>
Розділ 8. Власний капітал та його інструменти	265
8.1. Визнання та визначення капіталу та його інструментів.....	265
8.2. Класифікація капіталу.....	271
8.3. Оцінка та облік капіталу та його інструментів.....	277
8.4. Розкриття інформації щодо власного капіталу у фінансовій звітності.....	293
<i>Запитання для самоперевірки до Розділу 8.....</i>	<i>295</i>
<i>Тести до Розділу 8.....</i>	<i>296</i>
Розділ 9. Зобов'язання та виплати працівникам	298
9.1. Визначення, визнання та класифікація зобов'язань.....	298
9.2. Оцінка та облік зобов'язань.....	309
9.3. Виплати працівникам.....	311
<i>Запитання для самоперевірки до Розділу 9.....</i>	<i>326</i>
<i>Тести до Розділу 9.....</i>	<i>326</i>
Додатки.....	328
Література.....	333

ПЕРЕДМОВА

Інтеграція України до європейської спільноти є складним і тривалим процесом, але вже сьогодні українські господарські суб'єкти працюють за правилами, що диктують євроринок та сучасні економічні відносини.

Бухгалтерські стандарти обліку та звітності розробляють у багатьох країнах світу. У 2005 році започатковане широкомасштабне впровадження в практичну діяльність, спрямовану на зближення національних систем бухгалтерського обліку на міжнародному рівні, зведення до мінімуму розбіжностей в оцінюванні результатів діяльності та розробці єдиного підходу до визнання та розкриття інформації про елементи фінансової звітності – Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ). Проте, розроблені в Україні національні стандарти мають відмінності з міжнародними, що призводить до необхідності вивчення, розуміння та застосування і національних, і міжнародних стандартів.

В багатьох європейських країнах перша хвиля переходу на МСФЗ вже минула, але очевидно, що робота ще триває. Сьогодні компанії вчаться жити з МСФЗ, і протягом цього процесу прагнення до єдиних стандартів та їх інтерпретації на глобальному рівні отримає новий імпульс. Під тиском ринку підприємства будуть вимушені приймати і застосовувати єдині стандарти промислові та галузеві незалежно від національних кордонів, які будуть дедалі меншою мірою впливати на звітність МСФЗ.

Багато підприємств України, рухаючись вперед, ведуть паралельний облік та складають звітність не лише за національними вимогами та правилами, а й у відповідності до міжнародних стандартів. У зв'язку з цим володіння знаннями щодо обліку та звітності за міжнародними стандартами набуває вагомого значення в професійній підготовці бухгалтерів. А також у керівників, менеджерів компаній, що працюють з іноземними клієнтами виникає гостра необхідність в умінні “читати” звітність, яка підготовлена за міжнародними стандартами.

Питаннями відповідності звітності міжнародним вимогам і стандартам та їх досконалому тлумаченні приділялась увага багатьох провідних науковців Голов С.Ф., Костюченко В.М., Небильцова О.В., Ткаченко Н.М., Бутинець Ф.Ф., Горецька Л.Л. тощо.

Оптимальною моделлю розвитку бухгалтерського обліку в Україні є трансформація його методології відповідно до міжнародних стандартів шляхом державного регулювання.

Реалізації поставлених завдань щодо реформування бухгалтерського обліку є ухвалення розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2007 р. № 911-р Стратегії застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні, метою якої є удосконалення системи бухгалтерського обліку в Україні з урахуванням вимог міжнародних стандартів та законодавства Європейського Союзу.

У зв'язку з цим Міністерство фінансів України підготувало проект Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань бухгалтерського обліку”. Цим законопроектом розв'язуються задачі, що стосуються застосування міжнародних стандартів фінансової звітності.

Законопроектом передбачається обов'язкове складання лістинговими компаніями фінансову звітність за міжнародними стандартами. Всі інші суб'єкти господарювання можуть добровільно це робити після попередньої реєстрації в Державному комітеті статистики України. Зазначені поправки до Закону про бухгалтерський облік після ухвалення їх Верховною Радою вступають в дію з 1 січня 2010 року.

Передбачаються також заходи щодо забезпечення Мінфіном співробітництва з Радою міжнародних стандартів фінансової звітності щодо запровадження в Україні міжнародних стандартів та їх офіційного оприлюднення. З цією метою між Мінфіном та Комітетом з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (КМСБО) укладено Угоду про відмову від авторських прав на обмежених територіях, яка набрала чинності з 1 жовтня 2007 року. Предметом угоди є відмова КМСБО від авторських прав на

переклад українською мовою Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, Міжнародних стандартів фінансової звітності та Тлумачень, виданих Комітетом з тлумачень міжнародної фінансової звітності чи Постійним комітетом з тлумачень, що зумовлює здійснення офіційного оприлюднення міжнародних стандартів з метою створення вільного доступу до них усіх суб'єктів господарювання.

Отже, впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності встановлений. Проте шлях цей не простий. Однією з проблем введення даного Закону є рівень підготовки молоді та підвищення кваліфікації практикуючих бухгалтерів.

Відповідно до статті 7 Закону України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” та з урахуванням міжнародного стандарту освіти бухгалтерів (МСО.7) Міжнародної Федерації бухгалтерів Методологічна рада з бухгалтерського обліку як дорадчий орган при Міністерстві фінансів України з метою удосконалення системи перепідготовки та підвищення кваліфікації бухгалтерів схвалила рекомендації з Програми підвищення кваліфікації бухгалтерів. Програма містить навчальні програми блоку дисциплін спеціальної підготовки, вивчення яких може забезпечити рівень розвитку та підтримання професійної компетентності бухгалтерів для надання послуг високої професійної якості власникам (роботодавцям) та іншим користувачам фінансової звітності. Одним із головних блоків даної програми є вивчення міжнародних стандартів фінансової звітності, що в свою чергу робить видання більш актуальним.

У посібнику розкрито концептуальні засади на рівні міжнародних стандартів, а також розглядаються основні аспекти відображення за вимогами міжнародних стандартів у звітності необоротних і оборотних активів, власного капіталу, зобов'язань та формування фінансової звітності. Для полегшення засвоєння матеріалу наводяться приклади. Виклад теоретичних проблем супроводжується прикладами та аналізом ситуацій. В

кінці кожного розділу наведені контрольні питання для самоперевірки студентів і тестові завдання.

РОЗДІЛ 1. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

1.1. ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

На сьогоднішній день інформація за ступенем її актуальності та доречності є надзвичайно цінним товаром. Існує думка, що якщо людина володіє інформацією, то вона володіє світом. В сучасних умовах господарювання та виникнення деяких кризових тенденцій, інформація для менеджерів різних підприємств, установ та організацій, незалежно від форми власності є необхідним елементом в прийнятті якісних управлінських рішень.

Поняття інформація походить від латинського слова «*informatio*», що означає викладення, повідомлення, пояснення факту, явища, події. У процесі вивчення інформації враховуються закономірності її створення, перероблення й використання в різних сферах діяльності. Інформацію як продукт виробництва та використання відрізняє передусім предметна сфера. Вона дуже різноманітна та поділяється за видами діяльності: наукова, технічна, виробнича, управлінська, економічна, соціальна, правова тощо.

При умові використання інформації з метою управління підприємством та для прийняття відповідних управлінських рішень до цього поняття можна віднести такі сигнали або повідомлення, які несуть знання чи зменшують невизначеність. Якщо повідомлення або його частина для даного одержувача не є інформацією, то воно називається *шумом*. Повідомлення перетворюється в шум, якщо передається тому, хто про це знає (пізнавальний шум), або якщо в таких відомостях немає потреби (кібернетичний шум). В економічній

літературі використовують також поняття „метаінформація”, під яким розуміють інформацію, похідну від тієї, яку одержують безпосередньо.

Інформацію у формі повідомлень, відомостей не можна віднести ні до матерії, ні до свідомості. Вона властива як живій, так і неживій природі. Якісна різноманітність об’єктивного світу зумовлює якісну багатозначність інформації. На відміну від неживої природи, яка може бути тільки джерелом інформації, жива природа, крім того, сприймає і переробляє її. Людина, як істота соціальна, одержує, збирає, зберігає, свідомо переробляє і використовує інформацію у своїй цілеспрямованій діяльності. На практиці всі технологічні, організаційні, економічні і соціальні процеси породжуються, супроводжуються і спрямовуються інформаційними процесами, які відображають різні взаємовідносини між об’єктами живого світу і становлять суть та форми зв’язку між управлінськими системами.

Інформацію в сфері менеджменту часто образно порівнюють з нервовою системою, що забезпечує функціонування живого організму. Завдяки обміну інформацією між системою, якою управляють, інформацію про стан заданих параметрів, виробляє команда управління і знову передає її до системи, якою управляють, для виконання (прямий зв’язок). Надходження інформації про результати управління прийнято називати зворотним зв’язком.

Кожний вид інформації має свої технології оброблення, змістову цінність, форми представлення й відображення, вимоги до достовірності, оперативності відображення фактів, явищ, процесів.

Правильне визначення кількості інформації дає змогу уникнути перевантаження керівників і спеціалістів, оскільки існує показник: “межі інформації, яку може переробити людина за певний період”.

Інформацію, що використовується в управлінні можна класифікувати за різними ознаками та узагальнити в такий спосіб:

<i>Ознака класифікації</i>	<i>Характеристика інформації</i>
Форма відображення візуальна	(графіки, таблиці, табло, діаграма і т. д.); аудіо інформація (сприймається на слух завдяки звукозапису); аудіовізуальна (поєднує інформацію у формі зображення і звуку).
Форма подання	цифрова; буквена; кодована.
Порядок виникнення	первинна; похідна.
Характер носіїв інформації	документована; не документована.
Призначення	директивна (розпорядча); звітна; довідково-нормативна.
Напрямок руху	вхідна; вихідна.
Стабільність	умовно-перемінна; умовно-постійна.
Спосіб відображення	текстова (алфавітна, алфавітно-цифрова); графічна (креслення, діаграми, схеми, графіки).
Спосіб обробки	Така, що піддається механізованій обробці; Така, що не піддається механізованій обробці.
Виконувана функція	розпорядча; зворотного зв'язку; запам'ятовуюча.

Наукову інформацію поділяють на: економічну, соціально-політичну, ідеологічну та ін.

Економічна інформація – це сукупність цифр, фактів, відомостей та інших даних, які переважно кількісно відображають суспільно-економічні явища і процеси. Вона містить дані соціально-економічного планування і прогнозування, фінансових планів, первинного, оперативного й бухгалтерського обліку, статистичної звітності, економічного аналізу тощо.

Предметом подальшого розгляду буде саме бухгалтерська інформація, особливостями якої є достовірність, повнота, цінність, актуальність, ясність та зрозумілість.

Бухгалтерський облік – це система, яка може повністю забезпечити необхідною, актуальною, якісною і доречною інформацією, не тільки менеджерів, але й інших користувачів інформації.

Зазначимо, що в Законі України „Про інформацію” говориться, що „Одержання інформації – це набуття, придбання, накопичення відповідно до чинного законодавства України документованої або публічно оголошеної інформації громадянами, юридичними особами або державою”. Звернемо увагу на те, що таке визначення нагадує тлумачення бухгалтерського обліку. Пригадаємо його визначення відповідно до Закону України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” „бухгалтерський облік – процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень”. Тобто найголовнішим завданням обліку є саме надання інформації.

При здійсненні фінансово-господарської діяльності підприємство може використовувати різну за своїм характером інформацію, як фінансового так і нефінансового змісту.

Таку класифікацію інформації наведеному у графічному вигляді на рис.1.1.

Рис. 1.1. Класифікація інформації

Кваліфікована інформація – це та інформація, що надається в цифровому вигляді. Відповідно до *некваліфікованої* інформації відноситься та, що надходить від проведення переговорів, візуальна, що надходить від систем масової інформації тощо.

Оперативна – це та, що пов'язана із щоденною господарською і операційно діяльністю підприємства. Така інформація надходить безперервно з пізніх джерел і обліковується перманентно.

Фінансова інформація – це інформація яка надається певним користувачам, що обліковується і розкривається у фінансовій звітності та в інших фінансових документах.

Управлінська інформація надається з метою здійснення основних функцій управління підприємством, а саме планування, виконання та контролю. Ці функції взаємопов'язані та потребують необхідної інформації.

Основною рушійною силою, що визначає ефективність роботи вищих керівників, є інформація саме фінансових менеджерів. Фінансовий менеджер насамперед повинен володіти швидкою реакцією, тобто бути здатним (у разі потреби) приймати рішення негайно. Він повинен уміти враховувати чинники часу і невизначеності, мати політичне чуття щодо міжнародних і внутрішніх подій, уміти переконувати своїх опонентів у правильності запропонованих рішень, знаходити потрібних людей і встановлювати ділові зв'язки. Усі ці здібності повинні поєднуватися з високою фаховою кваліфікацією, моральними якостями, відданістю своєму підприємству, сумлінністю в роботі. Вищі фінансові менеджери підприємств звичайно мають економічну і юридичну освіту і постійно вдосконалюють свої фахові знання і навички.

Роль абстрактного фінансового менеджера багатогранна і відповідальна. Саме він приймає всі фінансові рішення. Завдання менеджера полягає не тільки в умінні користуватись інформацією про фінансові ринки, а й поширювати про своє підприємство переконливу позитивну інформацію. У західній літературі обговорюється концепція інформаційної асиметрії.

Сутність її полягає в тому, що власники акцій корпорацій-емітентів не мають тієї інформації, якою володіють менеджери. Появу і розвиток теорії інформації активізувало дослідження проблеми асиметричної інформації. Сутність проблеми проста: одна людина володіє інформацією, а інша – не володіє. Однак способи вирішення цієї проблеми досить складні.

У ситуації фінансового ринку ця складність полягає в такому. Фінансовий менеджер підприємства має у своєму розпорядженні обсяг інформації про переваги і недоліки використання активів підприємства. Інвестори і споживачі з різних причин повної інформації одержати не можуть. Асиметрія у володінні інформацією завдає шкоди як емітентові цінних паперів, так і інвесторам. У 1996 р. Джеймс Миррліс і Уільям Вікрей одержали Нобелівську премію за фундаментальний внесок в економічну теорію мотивів. Ідеться про теорію прийняття рішень з управління фінансами підприємства в умовах асиметричної інформації.

Ще більший розрив в одержанні інформації між менеджерами підприємства і керуючими страховими, лізинговими, фінансовими підприємствами. Кредитори — власники корпоративних облігацій можуть володіти дуже обмеженою інформацією про плани розвитку корпорацій. Інформаційна асиметрія завдає шкоди проведенню фінансової політики і наступному ухваленню рішення менеджерами. Менеджери зобов'язані інформувати всіх інвесторів і контрагентів про фінансовий стан підприємства. З цією метою вони звертаються до інвестиційних банків або інших посередників, котрі, розміщуючи нові випуски цінних паперів, докладно інформують про цілі нового випуску та його умови. Використання різноманітних фінансових інструментів, публічне розміщення цінних паперів також спрямоване на розширення інформаційного поля навколо підприємства.

1.2. КЛАСИФІКАЦІЯ СИСТЕМ ОБЛІКУ

Сучасний рівень економічної інтеграції країн висуває, як один із засобів міжнародного спілкування **бухгалтерський облік**. Сьогодні більшість великих корпорацій є спільними підприємствами. Це стає звичайним явищем.

Для сучасного бізнесу інвестиційний потік стирає всі кордони, хоча є певні труднощі щодо особливості та адекватності відображення інформації в певних країнах.

Кожна країна має свою історію, мову, релігію, набуті знання та досвід, свої цінності, політичну систему тощо. Кожна країна йшла своїм шляхом становлення, розвитку, долала кризи теж по-різному. При цьому в процесі розвитку господарських відносини в кожній країні формувалися певні національні особливості ведення бухгалтерського обліку та узагальнення інформації. Однак має місце певна схожість зовнішніх факторів (економічних, політичних тощо) різних країн, що обумовлює наявність багатьох спільних рис систем бухгалтерського обліку цих країн.

Бухгалтерський облік, як ідеологія не має меж. Облікові технології експортуються та імпортуються, це доводить нам, що системи обліку різноманітних країн мають багато спільного. Особливо спостерігається схожість між країнами, тісно пов'язаними історично, економічно, політично, географічно. Практично всі країни-колонії Великобританії в минулому, сьогодні ведуть облік за британською системою.

За останнє десятиріччя країнами Європейської Економічної Спільноти проводилась потужна робота пов'язана з уніфікацією обліку. Маючи на меті спільні економічні інтереси країни ЄЕС застосовують конкретні заходи направлені на гармонізацію та зближення національних облікових систем на базі нормативно-правового забезпечення.

Якщо звернутися до поняття гармонізації, то можна дати наступне визначення гармонізація обліку – це процес направленою зближення світових облікових систем шляхом узгодження й доповнення чинних вітчизняних стандартів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, податкового законодавства з метою виходу на світові ринки капіталу.

Гармонізацію бухгалтерського обліку та фінансової звітності доцільно визначати за такими складовими:

- ✓ теоретико-методологічна база, що включає гармонізацію принципів і методологічних положень (стандартів),
- ✓ практичний інструментарій стосовно гармонізації практики ведення бухгалтерського обліку.

Такий підхід сприяє кращому розумінню економічної природи основних напрямів зближення бухгалтерського обліку та звітності, дозволяє розробити ефективні заходи гармонізації національної системи бухгалтерського обліку та звітності з міжнародними стандартами.

Аналізуючи даний напрямок, а саме гармонізацію міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і фінансової звітності, слід підкреслити, що вона пройшла певні історичні етапи, які можна було б виділити та відобразити у вигляді таблиці (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1.

Етапи гармонізації міжнародних стандартів

<i>Етап</i>	<i>Назва етапу</i>	<i>Період</i>	<i>Тлумачення</i>
1	2	3	4
I	Виникнення	1959-1978 рр.	винесення питань регулювання бухгалтерського обліку на міжнародний загал, при чому створено Спеціальну групу при ЄС з питань бухгалтерського обліку, Об'єднану канадську міжнародну групу, Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, експертну групу при ООН, Міжнародну федерацію бухгалтерів
II	Становлення	1979-1989 рр.	налагодження конструктивних зв'язків між міжнародними організаціями, що займаються розробкою та тлумаченням гострих питань щодо обліку та виокремлення двох домінуючих систем бухгалтерського обліку – МСФЗ і GAAP
III	Розквіт	1990 р. і дотепер	поступове визнання МСФЗ урядами країн ЄС, Китаю, Австралії, такими міжнародними організаціями як СОТ, Міжнародний валютний фонд (МВФ), Міжнародна організація комісій з цінних паперів (IOSCO), Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD), фондовими біржами та підписання Норволкської угоди між Радою з міжнародних стандартів фінансової звітності (IASB) і Радою зі стандартів фінансового обліку США (FASB) стосовно конвергенції між МСФЗ та GAAP

Порівнюючи поняття “національна система бухгалтерського обліку” і “система бухгалтерського обліку”, можна визначити такі висновки, а саме бухгалтерський облік є підсистемою управління на кожному окремому підприємстві і представляє собою відкриту систему, її складові залежать від впливу зовнішніх факторів. Одним з основних таких факторів є

регламентація бухгалтерського обліку, яка представляє собою елемент системи, що не виступає частиною системи обліку, але зміни в якому можуть спричинити зміни в стані системи. Власне облікова система також впливає на зовнішнє середовище, тобто інші системи.

Таким чином, **облік** – це інформаційна система управління, яка постійно пристосовується до зростаючих потреб суспільства. Суспільство є складним та динамічним середовищем, тому до обліку весь час висувуються нові вимоги, які формуються у вигляді державної регламентації, основою якої є законодавче і нормативно-методичне забезпечення.

Національна система бухгалтерського обліку дозволяє розв'язувати визначені тактичні і стратегічні завдання розвитку економіки країни шляхом прийняття відповідних законодавчих актів, що регулюють облікову систему (рис. 1.2).

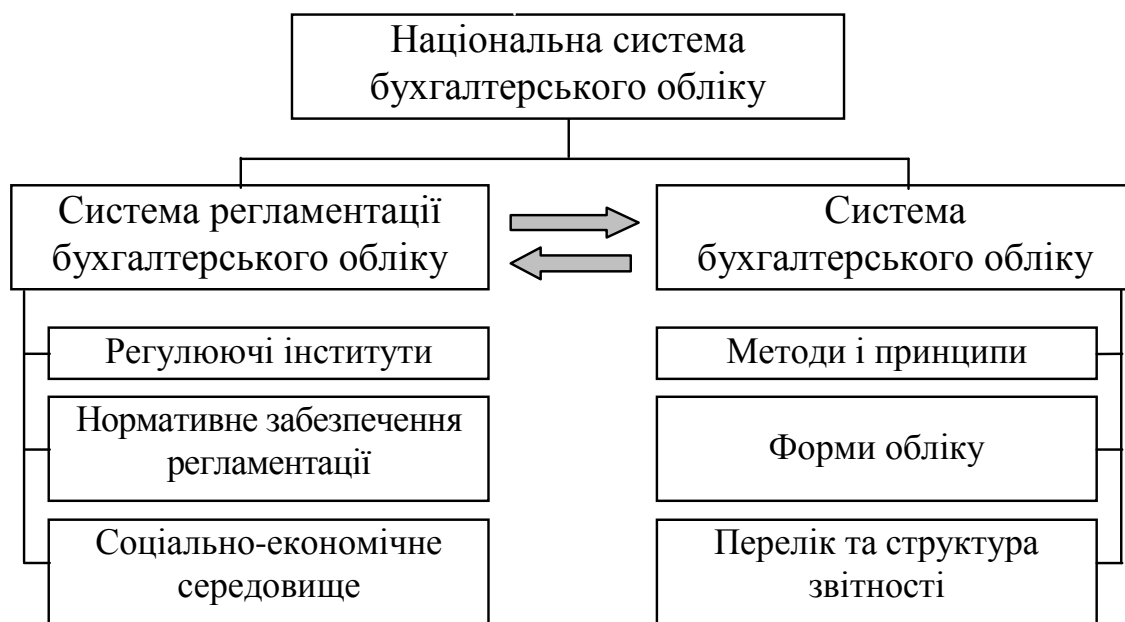

Рис. 1.2. Структура національної системи бухгалтерського обліку

Як уже зазначалось, що на формування системи бухгалтерського обліку впливають певні фактори. Розподілимо їх на внутрішні та зовнішні фактори, до яких віднесено наступні:

- ✓ загальну економічну ситуацію;
- ✓ законодавче регулювання питань обліку;

- ✓ відкритість фінансової інформації;
- ✓ податковий облік як підсистему бухгалтерського обліку;
- ✓ систему оподаткування;
- ✓ методи оцінки статей балансу;
- ✓ джерела фінансування;
- ✓ міжнародні відносини (рис. 1.3).

Загальна економічна ситуація може розглядатися в площині лідерів та тих, що такими не являються. Проведений аналіз застосування моделей економічного зростання за національною ознакою та залежно від рівня економічного розвитку країни дозволив виділити досягнуті переваги та невдачі їх економічної політики та систематизувати фактори, що забезпечили підвищення рівня ефективності економічного зростання та міжнародної конкурентоспроможності цих країн. Так, прискорений економічний розвиток демонструють ті країни, що забезпечують системну реалізацію єдиної стратегії через інструменти економічної політики, використання яких коригується залежно від поточної ситуації. Типологію моделей економічного зростання зазначено в таблиці 1.2.

**Рис. 1.3. Групування факторів впливу на формування систем
бухгалтерського обліку**

Таблиця 1.2

Типологія моделей економічного зростання

<i>Класифікаційні ознаки</i>	<i>Види моделей</i>	<i>Характерні ознаки</i>
<i>За рівнем економічного розвитку</i>	Утримання лідерства	Достатнє утримання темпів зростання на рівні 1-2,5%
	Наздоганяючого зростання	Досягнення зростання, яке в 1,5 рази перевищує темпи росту розвинутих країн.
	Випереджаючого зростання	Досягнення зростання, яке в 2-3 рази перевищує темпи росту розвинутих країн.
<i>За національною ознакою</i>	Американська	<ul style="list-style-type: none"> • високий рівень продуктивності праці та працевзберігаючі методи виробництва; • нова економіка; • науково-технічний прогрес; • розвинутий кредитний ринок; • людський капітал.
	Японська	<ul style="list-style-type: none"> • науково-технічний прогрес; • наздоганяюча індустріалізація; • високі національні заощадження; • імітаційна політика на початковому етапі; • освіта; • традиції та культура; • політика кредитування; • людський капітал.
	Польська	<ul style="list-style-type: none"> • швидке реформування економіки; • інвестиції; • державні преференції аграрному сектору; • відкритість економіки.
	Німецька	<ul style="list-style-type: none"> • лібералізація; • розвиток малого та середнього бізнесу; • соціальна політика; • залучення внутрішніх фінансових ресурсів через інвестиційні фонди підприємств; • людський капітал
	Китайська	<ul style="list-style-type: none"> • централізована система управління; • освіта; • сільськогосподарська реформа; • експортна орієнтація виробництва; • людський капітал.

Нині модель утримання лідерства характерна для таких країн, як США, високо розвинуті країни Євросоюзу та Японія. У зв'язку з високим рівнем ВВП на душу населення для цих країн достатнім є утримання темпів

зростання на рівні 1-2,5%. Лідируюча позиція у багатьох сферах народного господарства, фінансові ресурси дозволяють вкладати значні кошти у розробку нових сфер виробництва, науково-технічний прогрес, що забезпечує успішний розвиток економіки країни.

Модель наздоганяючого зростання базується переважно на зовнішніх стимулах, прискореній індустріалізації розвитку, запозиченні технологій, що розроблені розвинутими країнами. Характерним є досягнення високих темпів зростання, що в 1,5-2 рази перевищують цей показник у розвинутих країнах.

Шлях наздоганяючого розвитку пройшли Японія та Китай. Характерною ознакою моделі випереджаючого економічного зростання є досягнення темпів зростання, які у 2-3 рази вищі порівняно з розвинутими країнами.

Економічний прорив досягається на основі впровадження новітніх, неосвоених іншими країнами технологій і, як наслідок, виходу на світовий ринок з новими, унікальними ресурсами і послугами. При цьому визначальна роль відводиться державі, яка повинна сприяти реалізації конкурентних переваг національного виробництва та забезпечувати захист його інтересів.

В кінці XIX століття ці принципи лежали в основі реформ економіки Німеччини. Відомий світовий досвід використання окремих елементів цієї моделі (Японія, Індія, Китай).

Аналіз національних моделей зростання свідчить, що при проведенні ефективної економічної політики низьке значення рівня інфляції, валютного курсу і бюджетного дефіциту не є визначальними чинниками. Протягом прискореного розвитку більшість країн стикалися з цими явищами, але темпи зростання ВВП були досить високими.

Наведемо стримуючі фактори зростання у країнах, що досягли високих показників розвитку економіки:

<i>Показник</i>	<i>Країни</i>
Бюджетний дефіцит	Японія, Південна Корея, Італія
Інфляція	Франція, Італія
Низькі запаси природних ресурсів	Сінгапур, Японія, Південна Корея, Гонконг

Дорога робоча сила, високий рівень соціальних гарантій	Німеччина, Швеція, Японія
Жорстко централізована система управління	Китай
Сильні профспілки	Німеччина, Японія

Перелічені фактори дають можливість визначити типові моделі розвитку бухгалтерського обліку, методи та концепції обліку в різних країнах.

Усі країни в залежності від особливостей систем обліку узагальнюють та класифікують на 28 груп або моделей. Найбільш розповсюдженими є наступні п'ять класифікацій:

1. *Британська, американська, континентально-європейська;*
2. *Британська, франко-іспано-португальська, нідерландсько-німецька, американська;*
3. *британська, латиноамериканська, континентально-європейська, американська;*
4. *Британо-американська, континентальна, південноамериканська, ісламська, інтернаціональна;*
5. *Англо-американська, європейська, голландська, латиноамериканська, постсоціалістична, мсфз.*

Але для вивчення цього курсу на наш погляд доцільно зупинитися на наступних моделях:

I. Британо-американська модель. Основні принципи цієї моделі розроблені у Великобританії, США і Голландії, тому її називають ще британо-американо-голландською. Для цієї моделі не характерна тверда регламентація обліку. Основна ідея — орієнтація обліку на інформаційні запити інвесторів і кредиторів. У країнах, що використовують цю модель, як правило, добре розвиті ринки цінних паперів, де більшість компаній і знаходять додаткові джерела фінансових ресурсів.

До країн із британо-американською моделлю обліку відносяться: Австралія, Багами, Барбадос, Бенін, Бермуди, Ботсвана, Великобританія, Венесуела, Гана, Гонконг, Домініканська Республіка, Замбія, Зімбабве,

Ізраїль, Індія, Індонезія, Ірландія, Кайманові острова, Канада, Кенія, Кіпр, Колумбія, Ліберія, Малаві, Малайзія, Мексика, Нігерія, Нідерланди, Нова Зеландія, Пакистан, Панама, Папуа-Нова Гвінея, Пуерто-Рико, Сінгапур, США, Танзанія, Тринідад і Тобаго, Уганда, Фіджі, Філіппіни, центральноамериканські країни, ПАР, Ямайка.

II. Континентальна модель. Ця модель є характерною для країн Європи. Тут бізнес має тісні зв'язки з банками, з державою, що в основному і задовольняють фінансові запити компаній. У цій системі бухгалтерський облік регламентується законодавчо і відрізняється значною консервативністю. Облікова практика спрямована насамперед на задоволення вимог уряду, особливо у відношенні оподаткування відповідно до національного макроекономічного плану. Орієнтація на управлінські запити кредиторів не є пріоритетною задачею обліку.

Слід зазначити, що франкомовні африканські країни здебільшого також дотримують цієї системи бухгалтерського обліку. Континентальну модель використовують: Австрія, Алжир, Ангола, Бельгія, Буркіна-Фасо, Беріг Слонової Кості, Гвінея, Греція, Данія, Єгипет, Заїр, Іспанія, Італія, Камерун, Люксембург, Малі, Марокко, Норвегія, Португалія, Сенегал, Сьєрра-Леоне, Того, Франція, Німеччина, Швейцарія, Швеція, Японія.

III. Південноамериканська модель. Основною відмінністю цієї моделі є перманентне коректування облікових даних на темпи інфляції. У цілому ж облік орієнтований на потреби державних планових органів, а методики обліку уніфіковані. Інформація, необхідна для контролю за виконанням податкових розпоряджень, добре відбиває в обліку і звітності.

Південноамериканську модель використовують: Аргентина, Болівія, Бразилія, Гайана, Парагвай, Перу, Уругвай, Чилі, Еквадор

IV. Ісламська модель. Ця модель розвивається під величезним впливом богословських ідей і має ряд особливостей. Зокрема, забороняється одержання фінансових дивідендів заради власне дивідендів. Ринковим цінам віддається перевага при оцінці активів і зобов'язань компаній.

V. Інтернаціональна модель. Необхідність розвитку цієї моделі впливає з потреби в міжнародній погодженості обліку, насамперед в інтересах МНК і іноземних учасників міжнародних валютних ринків.

VI. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ). Ця модель функціонує на міжнародному рівні. Особливістю даної моделі є те, що вона включає одночасно і концептуальні основи, і стандарти фінансової звітності, і інтерпретації до них. Рекомендаційний характер, що носять стандарти відповідають вимогам ринкової економіки.

Слід зауважити, що паралельно з процесом трансформації національних облікових систем відбувається процес створення міжнародної системи бухгалтерського обліку та інтеграція регіональних облікових систем в єдину систему обліку та звітності. Це пов'язано з тим, що інвестори та кредитори обирають об'єкти вкладання свої грошей, базуючись на інформації фінансової звітності.

Відповідно до рішення Європейського парламенту консолідовані фінансові звіти всіх компаній, акції яких котируються на Європейському ринку, мають відповідати МСФЗ не пізніше 31 грудня 2005р. (відповідно до Постанови (ЄС) №1606/2002 Європейського парламенту і Ради від 19 липня 2002р. щодо застосування Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

1.3. ПОРЯДОК СТВОРЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

В процесі історичного розвитку виникали і поступово удосконалювались національні системи бухгалтерського обліку. В кінці минулого століття з'явилась спроба дати визначення національній системі обліку. Її можна охарактеризувати низкою принципів: методами обліку, оцінки запасів, нарахування амортизації, облік іноземної валюти тощо. Крім того, національні системи використовують різні підходи до форм звітності та їх статей, методів контролю і т.д.

У кожній країні місцеві положення регулюють більшою або меншою мірою зміст фінансових звітів. Такі місцеві регулюючі положення включають стандарти бухгалтерського обліку, котрі приймаються регулюючими органами або професійними бухгалтерськими організаціями у кожній країні. У США такими стандартами є Загальноприйняті принципи обліку (General Accepted Accounting Principles – GAAP), у Великобританії – Закон про компанії, у країнах ЄС – директиви, у Франції – норми.

Насамперед необхідно почати розгляд питання з усвідомлення причин та порядку створення МСФЗ, тому що ці об'єктивні обставини є необхідними для формування цілісного уявлення про необхідність застосування міжнародних стандартів.

В післявоєнні роки в країнах Західної Європи та Сполучених Штатах Америки значно активізувались економічні та політичні процеси. Ці процеси характеризувались швидкими темпами економічного росту та посиленням ролі політичних консультацій у вирішенні найсуттєвіших проблем. Поряд з відродженням національних економік поступово стали набирати розвитку інтеграційні процеси на міждержавному рівні майже в усіх галузях суспільного буття.

Причини економічної інтеграції:

- посилення процесів кооперації та спеціалізації на міждержавному рівні;
- посилення еміграційних процесів на міждержавному рівні, що було зумовлено різними темпами розвитку, які супроводжувались високими темпами інфляції, зменшенням робочих місць та високим рівнем безробіття;
- розвиток зовнішньої торгівлі та усунення торгових бар'єрів;
- розвиток національних ринків капіталів та посилення руху вільних капіталів із однієї країни в іншу;
- створення міжнародних транснаціональних компаній (корпорацій), які діяли одночасно в кількох країнах

Причини політичної інтеграції:

- нерівномірні темпи розвитку країн Заходу вимусили керівництво цих країн проводити спільні зустрічі щодо вирішення найважливіших проблем шляхом поступок та компромісів;

- проблеми безпеки окремої країни не могли бути вирішені зусиллями окремої країни, тому питання забезпечення власної безпеки стало спільною справою всіх країн Заходу щодо створення суспільної системи безпеки

Саме створення міжнародних стандартів є результатом інтеграційних процесів. В свою чергу інтеграційні процеси в країнах Західної Європи об'єктивно вимагали перегляду як законодавства цих країн, так і систем обліку, звітності та статистики. Після створення Європейського Союзу значно активізувались процеси уніфікації та стандартизації законодавств та систем обліку, звітності та статистики європейських країн.

“Стандарт” з англійської мови перекладається як норма, зразок.

Відносно нормативної документації з бухгалтерського обліку *стандарт* означає комплекс документально оформлених правил ведення обліку. Кожне з цих правил визначає термінологію, методи, способи, суть обліку при відображенні того чи іншого явища. Під *бухгалтерським стандартом* розуміють стандартні вимоги до методів та процедур ведення бухгалтерського обліку: нарахування амортизації, оцінка запасів, нарахування податків, облік курсових різниць тощо. Стандарти обліку можна поділяються на три види: *національні, регіональні та міжнародні*.

Національні – це нормативи з бухгалтерського обліку, які розроблюються кожною країною самостійно для внутрішнього користування.

Регіональні – це стандарти, що діють в певних країнах, визначеного регіону.

Міжнародні – це стандарти, які розроблюються *Комітетом з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку* (КМСБО) і рекомендовані до застосування.

Різні види стандартизації фінансової звітності відображені на рис. 1.4.

Під впливом різних економічних та соціальних факторів фінансова звітність підприємств різних країн має свої особливості та відмінності. Процес економічної інтеграції в світовому масштабі, інтернаціоналізація економіки, бізнесу призвели до необхідності інтернаціоналізації та стандартизації обліку, який є мовою бізнесу. Інформаційне взаєморозуміння є важливою передумовою успішного розвитку бізнесу, економічної інтеграції країн.

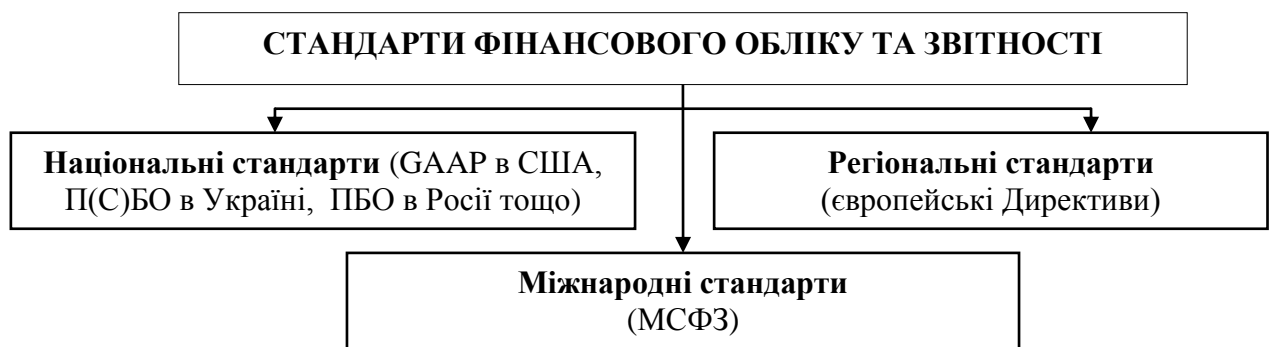

Рис. 1.4. Види стандартів обліку

Питаннями стандартизації бухгалтерського обліку займаються кілька міжнародних організацій. Серед них, насамперед, слід назвати Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (КМСБО) (International Accounting Standards Committee — IASC), створений у 1973 році в Лондоні організаціями професійних бухгалтерів Австралії, Канади, Франції, Японії, ФРН, Мексики, Голландії, Великобританії, Ірландії та США. Це цілком незалежний орган, який займається розробкою міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

З 2000 р. було прийнято новий стандарт, згідно з яким індивідуальне членство було відмінено, а Комітет було перейменовано на *Раду з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку* (International Accounting Standards Board — IASB).

Основні завдання Ради сформульовані наступним чином:

- розробляти і публікувати в інтересах суспільства найважливіші бухгалтерські стандарти, яких необхідно дотримуватись при наданні фінансової звітності;
- сприяти поширенню застосування бухгалтерських стандартів у світовій практиці бухгалтерського обліку;
- надавати допомогу щодо вдосконалення і гармонізації національних законодавств у площині бухгалтерського обліку та звітності.

Членами РМСБО є професійні бухгалтерські організації, що є членами Міжнародної Федерації Бухгалтерів (МФБ). РМСБО налічує 14 членів, кожний з яких має право голосу. Довіреною особою виступає Голова, який обирається членами РМСБО. З 1 січня 2001 року Головою було обрано відомого британського фахівця з вагомим досвідом роботи в напрямку екаунтінгу сера Девіда Твіді, строком до 30 червня 2011 року. Віце-Головою обрано Томаса Джоунса, який здобув досвід, працюючи в провідних компаніях Європи та Великобританії, строком до 30 червня 2009 року.

У “Програмній заяві” Ради з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (РМСБО) стверджується: “Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку є незалежною, заснованою на приватних засадах організацією, що встановлює стандарти бухгалтерського обліку, яка розташована у Лондоні, Великобританія. Членами Ради є представники дев’яти країн, які мають різний професійний досвід. Завданням Ради є складання в інтересах суспільства єдиних високоякісних, зрозумілих і готових до застосування універсальних стандартів бухгалтерського обліку, що вимагають прозорості і зіставної інформації у фінансових звітах загального призначення. Також Рада співпрацює з національними професійними організаціями, які встановлюють стандарти бухгалтерського обліку, з метою зближення стандартів у всьому світі”.

Сучасну структуру РМСБО узагальнено схематично (Рис. 1.5).

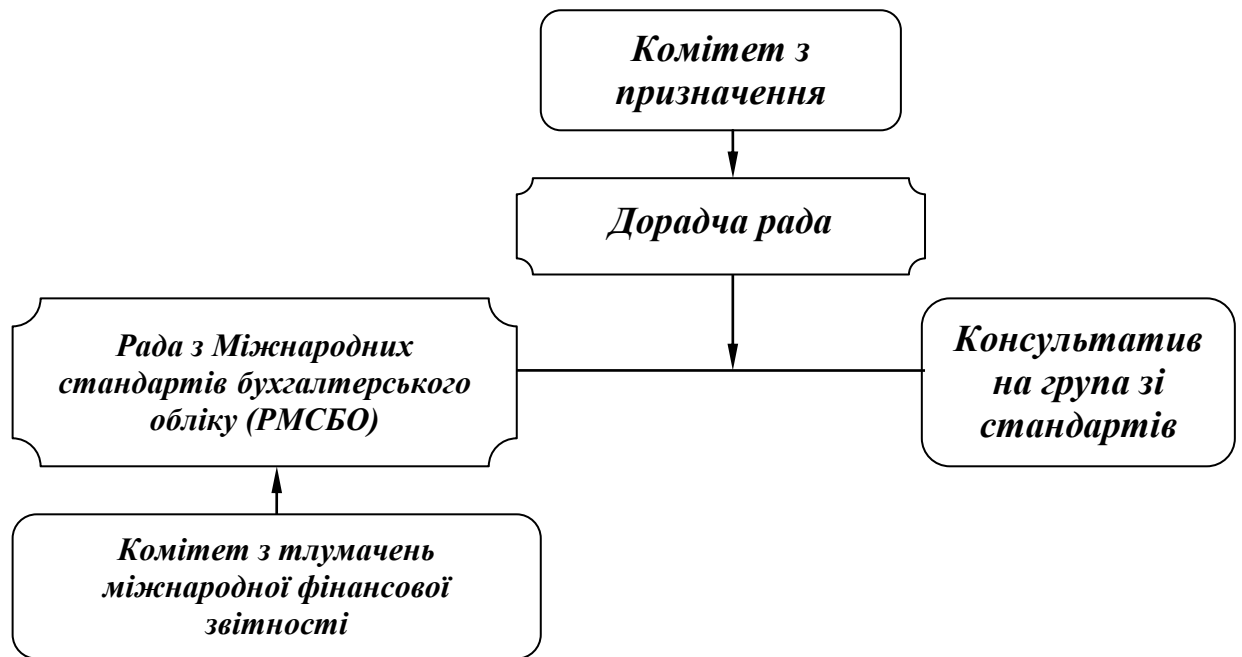

Рис. 1.5. Структура РМСБО

РМСБО фінансується професійними бухгалтерськими організаціями, що входять до складу її правління, МФБ, а також за рахунок внесків від мультинаціональних компаній, фінансових установ, бухгалтерських фірм та інших організацій.

Відповідальністю РМСБО є вирішення всіх технічних питань, включаючи прийняття нових Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), вже прийняті Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) і тлумачення стандартів Постійного комітету з тлумачень, проекти для обговорення і ухвалення нових тлумачень.

Особливістю МСБО є те, що в них часто передбачається два підходи до відображення одних і тих операцій. При цьому один підхід є *базовим*, а інший – *альтернативний*. Підприємство має право вибрати основний або альтернативний підхід, який визначається його обліковою політикою.

Для розуміння і практичного застосування стандартів важливе значення має *Концептуальна основа* складання та подання фінансових звітів. Концептуальна основа РМСБО є концептуальною обліковою основою, яка встановлює концепції, покладені в основу складання і подання фінансових звітів для зовнішніх користувачів (рис 1.6).

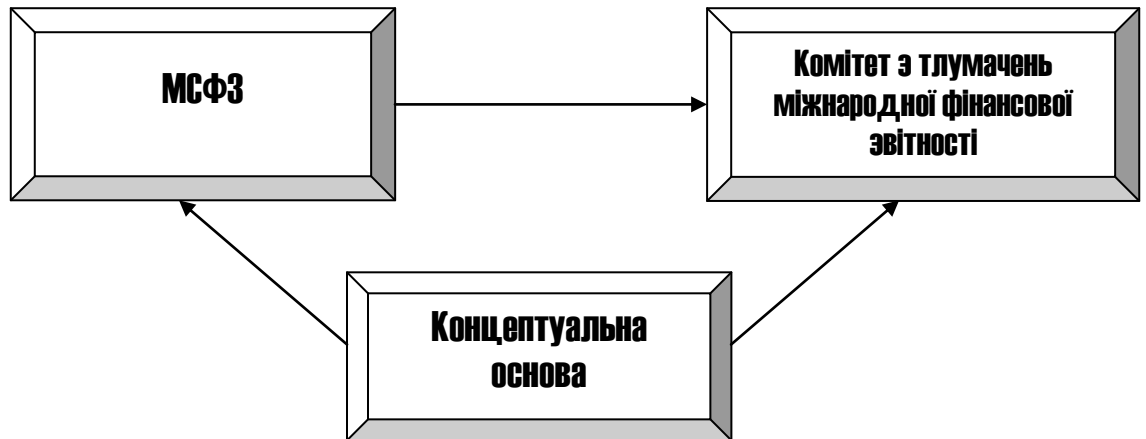

Рис. 1.6. Зв'язок Концептуальної основи з МСФЗ

Концептуальна основа містить виклад основних теоретичних принципів ведення обліку, на яких ґрунтується фінансова звітність загального призначення. Метою розробки Концептуальної основи є необхідність формування загальних аспектів щодо розробки та перегляду міжнародних стандартів, для зменшення кількості різних облікових трактувань. Це, в свою чергу, сприяє гармонізації обліку та звітності в світовому масштабі, допомагає при розробці національних стандартів, сприяє аудиторам та користувачам інформації при формуванні думки про відповідність звітності міжнародним стандартам. Все це підкреслює значення Концептуальної основи, її розуміння та застосування, незважаючи на її теоретичний, рекомендаційний та домінуючий характер.

Концептуальна основа є корисною для різних зацікавлених сторін:

- а) для тих, хто складає фінансову звітність – як у застосуванні МСБО, так і при вирішенні питань, які ще недостатньо розкриті у МСФЗ;
- б) для аудиторів – при формуванні думки відносно того, чи відповідають фінансові звіти вимогам МСФЗ;
- в) для користувачів фінансових звітів – при тлумаченні інформації, яка міститься у фінансових звітах, складених за МСФЗ.

Проте слід мати на увазі, що Концептуальна основа (Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements) не входить до складу

МСФЗ. Ніщо в Концептуальній основі не спростовує МСБО. У разі виникнення суперечності між Концептуальною основою та окремим стандартом пріоритетними є вимоги МСБО. Однак при розробці майбутніх МСФЗ чи перегляді існуючих стандартів РМСБО керується Концептуальною основою, тому спірні питання виникають дедалі рідше.

З метою оперативного реагування на проблеми практичного застосування стандартів РМСБО видає тлумачення відповідних положень діючих стандартів та Концептуальної основи.

Міжнародні стандарти фінансової звітності — це стандарти та інтерпретації, прийняті РМСБО. Вони включають:

- Міжнародні стандарти фінансової звітності (International Financial Reporting Standards);
- Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (International Accounting Standards);
- Інтерпретації, розроблені Комітетом (Радою) з Міжнародних стандартів фінансової звітності (International Financial Reporting Interpretations Committee of the IASB).

Склад МСФЗ, що діє станом на 01.01.2010 наведено в таблицях відповідно.

Таблиця 1.3. Рекомендовані до застосування Міжнародні стандарти фінансової звітності

<i>Номер</i>	<i>Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ)</i>	<i>International Financial Reporting Standards (IFRS)</i>	<i>Дата набрання чинності після перегляду</i>
1	Перше застосування МСФЗ	First-time Adoption of IFRS	1 січня 2004
2	Платіж на основі акції	Share-based Payment	1 січня 2005
3	Об'єднання бізнесу	Business Combinations	31 березня 2004
4	Страхові контракти	Insurance Contracts	1 січня 2005
5	Непоточні активи утримувані для продажу, і припинення діяльності	Non-current Assets Held for Sale and Discontinued Operations	1 січня 2005
6	Розвідка та оцінка мінеральних ресурсів	Exploration for and Evaluation of Mineral Resources	1 січня 2006
7	Фінансові інструменти: розкриття	Financial Instruments: Disclosures	1 січня 2007
8	Операційні сегменти	Operating Segments	1 січня 2009

Таблиця 1.4. Рекомендовані до застосування Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку

<i>Номер</i>	<i>Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО)</i>	<i>International Accounting Standards (IAS)</i>	<i>Дата набрання чинності після перегляду</i>
1	2	3	4
1	Подання фінансових звітів	Presentation of Financial Statements	1 січня 2005
2	Запаси	Inventories	1 січня 2005
7	Звіти про рух грошових коштів	Cash Flow Statements	1 січня 1994
8	Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки	Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors	1 січня 2005
10	Події після дати балансу	Events After the Balance Sheet Date	1 січня 2005
11	Будівельні контракти	Construction Contracts	1 січня 1995
12	Податки на прибуток	Income Taxes	1 січня 2001
14	Звітність за сегментами	Segment Reporting	до 1 січня 2009
16	Основні засоби	Property, Plant & Equipment	1 січня 2005
17	Оренда	Leases	1 січня 2005
18	Дохід	Revenue	1 січня 1995
19	Виплати працівникам	Employee Benefits	1 січня 2006
20	Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу	Accounting for Government Grants and Disclosure of Government Assistance	1 січня 1984
21	Вплив змін валютних курсів	The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates	1 січня 2005
23	Витрати на позики	Borrowing Costs	1 січня 1995
24	Розкриття інформації щодо зв'язаних сторін	Related Party Disclosures	1 січня 2005
26	Облік і звітність щодо програм пенсійного забезпечення	Accounting and Reporting by Retirement Benefit Plans	1 січня 2005
27	Консолідовані та окремі фінансові звіти	Consolidated and Separate Financial Statements	1 січня 2005
28	Інвестиції в асоційовані підприємства	Investments in Associates	1 січня 2005
29	Фінансова звітність в умовах гіперінфляції	Financial Reporting in Hyperinflationary Economies	1 січня 1990
31	Частки у спільних підприємствах	Interests in Joint Ventures	1 січня 2005
33	Прибуток на акцію	Earnings per Share	1 січня 2005
34	Проміжна фінансова звітність	Interim Financial Reporting	1 січня 1999
36	Зменшення корисності активів	Impairment of Assets	31 березня 2004
37	Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи	Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets	1 липня 1999

38	Нематеріальні активи	Intangible Assets	31 березня 2004
39	Фінансові інструменти: визнання та оцінка	Financial Instruments: Recognition and Measurement	1 січня 2005
40	Інвестиційна нерухомість	Investment Property	1 січня 2005
41	Сільське господарство	Agriculture	1 січня 2003

Таблиця 1.7. Інтерпретації міжнародних фінансових звітів,
розроблені Комітетом з МСБО (з 2003 року)

Номер	Інтерпретації Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ)	International Financial Reporting Interpretations Committee of the IASB (IFRIC)	Дата набрання чинності після перегляду
1	2	3	4
1	Зміни щодо зобов'язань з демонтажу та ліквідації основних засобів, відновленні середовищі та подібних зобов'язань	Changes in Existing Decommissioning, Restoration and Similar Liabilities	1 січня 2005
2	Частки участі в кооперативах і подібних фінансових інструментах	Members' Shares in Co-operative Entities and Similar Instruments	1 січня 2005
4	Визначення наявності в укладанні угод оренди	Determining whether an Arrangement contains a Lease	1 січня 2005
5	Права на частки, що виникають в зв'язку з фондами виведення з експлуатації, відновлення і екологічної реабілітації	Rights to Interests Arising from Decommissioning, Restoration and Environmental Rehabilitation Funds	1 січня 2005
6	Зобов'язання, що виникають при участі в спеціалізованому ринку – відходи електротехнічного і електронного устаткування	Liabilities arising from Participating in a Specific Market – Waste Electrical and Electronic Equipment	1 січня 2005
7	Застосовується переформульований і наближений до МСБО 29, фінансова звітність в умовах гіперінфляції	Applying the Restatement Approach under IAS 29, Financial Reporting in Hyperinflationary Economies	1 січня 2006
8	Сфера застосування МСФЗ 2	Scope of IFRS 2	1 січня 2007
9	Переоцінка похідних фінансових інструментів	Reassessment of Embedded Derivatives	1 січня 2006
10	Проміжна фінансова звітність та знецінення	Interim Financial Reporting and Impairment	1 січня 2005
11	МСФЗ 2: Операції з акціями групи та власними викупленими акціями	IFRS 2 Group and Treasury Share Transactions	1 січня 2006
12	Договори концесії на надання послуг	Service Concession Arrangements	1 січня 2007

Таблиця 1.6. Інтерпретації міжнародних фінансових звітів, розроблені Постійним комітетом тлумачення з МСБО (до 2003 року)

Номер	Інтерпретації Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ)	Standing Interpretations Committee of the IASC (SIC)	Дата набрання чинності після перегляду
7	Введення євро	Introduction of the Euro	1 червня 1998
10	Державна допомога: відсутність конкретного зв'язку з операційною діяльністю	Government Assistance – No Specific Relation to Operating Activities	1 серпня 1998
12	Консолідація: підприємство спеціального призначення	Consolidation – Special Purpose Entities	1 липня 1999
13	Спільно контрольовані підприємства: не грошові внески контролюючих учасників	Jointly Controlled Entities – Non-Monetary Contributions by Ventures	1 січня 1999
15	Операційна оренда заохочення	Operating Leases – Incentives	1 січня 1999
21	Податки на прибуток: відшкодування переоцінених активів, що не амортизуються	Income Taxes – Recovery of Revalued Non-Depreciable Assets	15 липня 2000
25	Податки на прибуток: зміни податкового статусу підприємства або його акціонерів	Income Taxes – Changes in the Tax Status of an Entity or its Shareholders	15 липня 2000
27	Оцінка сутності операцій, які мають юридичну форму оренди	Evaluating the Substance of Transactions in the Legal Form of a Lease	21 грудня 2001
29	Розкриття – послуги за угодами концесії	Disclosure – Service Concession Arrangements	31 грудня 2001
31	Дохід: бартерні операції, включаючи послуги з реклами	Revenue – Barter Transactions Involving Advertising Services	31 грудня 2001
32	Нематеріальні активи – витрати на веб-сайти	Intangible Assets – Website Costs	31 грудня 2002

Слід відзначити, що МСБО та МСФЗ та їх інтерпретації постійно переглядаються та доповнюються, у відповідності до вимог, що висувають користувачі фінансової звітності та обліку під впливом трансформаційних ринкових перетворень.

МСФЗ можуть використовувати підприємства усіх видів діяльності, в тому числі банки, страхові компанії та інші фінансові установи. МСФЗ, що згадані вище орієнтовані на застосування комерційними підприємствами. Що стосується державних підприємств, то тут інший підхід. Під терміном “державний сектор” в міжнародній практиці розуміють національні уряди, регіональні органи управління (наприклад, штатів, провінцій, територій),

місцеві (наприклад, міські, районні (селищні) органи управління) та відповідні державні суб'єкти господарювання (наприклад, агентства, міністерства, правління, комісії та підприємства).

Відповідно до Господарського кодексу України до суб'єктів державного сектору економіки відносяться суб'єкти, які діють на основі лише державної власності, а також суб'єкти, державна частка в статутному фонді яких перевищує п'ятдесят відсотків або складає величину, яка забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів.

Таке тлумачення структури державного сектора конкретизує визначення, що наведено в міжнародних стандартах бухгалтерського обліку для державного сектора, що підтверджує відповідність розуміння поняття "державний сектор" в Україні міжнародній практиці.

Слід зазначити, що міжнародні стандарти обліку для державного сектора є офіційно прийнятими вимогами до фінансової звітності. Вони розроблені шляхом адаптації Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, прийнятих РМСБО, але з урахуванням особливостей функціонування державного сектора. При цьому в тексті міжнародних стандартів для держсектора максимально зберігаються підходи, що визначені в міжнародних стандартах для корпорацій, якщо з того або іншого питання обліку або звітності не є істотних відхилень або особливостей в державному секторі.

Міжнародні стандарти для держсектора розповсюджуються на всіх суб'єктів державного сектора за винятком державних комерційних підприємств. Такі підприємства підпадають під сферу застосування міжнародних стандартів для корпорацій.

Фінансова звітність суб'єктів державного сектора, яка складається відповідно до міжнародних стандартів має надавати інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та грошові потоки суб'єкта, а також відобразити ефективність використання та цільове призначення виділених йому ресурсів. При цьому фінансова звітність може

використовуватися як прогнози або бути джерелом інформації для прогнозування рівня ресурсів, потрібних для продовження діяльності. Крім того, вона може також надавати дані про отримання ресурсів відповідно до порядку, що встановлений законом, а також використання цих ресурсів, відповідно до юридичних і контрактних вимог, включаючи фінансові ліміти, встановлені законодавчими органами.

Отже, змістовні акценти використання фінансової звітності державного сектору дещо інші порівняно з використанням фінансової звітності недержавного сектора.

1.4. НОРМАТИВНА БАЗА ТА ОБЛІК ЗА ПОЛОЖЕННЯМИ (СТАНДАРТАМИ) БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні визначені Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 р. № 996-XIV.

Цей Закон поширюється на всіх юридичних осіб, створених відповідно до законодавства України, незалежно від їх організаційно-правових форм та форм власності, а також на представництва іноземних суб’єктів господарської діяльності, які зобов’язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно з законодавством.

Державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні здійснюють Міністерство фінансів, Національний банк, Державне казначейство, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади в межах повноважень, передбачених законодавством, з метою:

- створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які є обов’язковими для всіх підприємств та гарантують і захищають інтереси користувачів;
- для удосконалення бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Регулювання питань методології бухгалтерського обліку та фінансової звітності здійснюється Міністерством фінансів України, яке затверджує національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку та інші нормативно-правові акти щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності.

Закон про бухгалтерський облік визначає, що національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку є основним нормативно-правовим документом у системі регулювання бухгалтерського обліку, який визначає принципи та методи ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, що не суперечать міжнародним стандартам.

З набранням чинності Закону про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні повинні бути приведені у відповідність інші закони та нормативно-правові акти, що впливають з цього Закону, а також переглянуті та скасовані нормативно-правові акти, які йому суперечать. Починаючи з 01.01.2000 р. були внесені зміни до таких законів України:

- “Про господарську діяльність”, стаття 18;
- “Про підприємства в Україні”, стаття 29, пп.1, 4;
- “Про підприємництво”, стаття 8;
- “Кодекс України про адміністративні правопорушення”, стаття 164.

Всі зміни були пов’язані з погодженням вимог щодо подання фінансової звітності.

З метою приведення у відповідність до чинного законодавства питань планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) та дооцінки у травні 2002 року постановою Кабінету Міністрів України № 630 та постановою Кабінету Міністрів України і Національного банку України № 669 були визнані такими, що втратили чинність такі нормативно-правові акти:

- 1) постанова Кабінету Міністрів України від 9 лютого 1996 р. №186 “Про затвердження Типового положення з планування, обліку і калькулювання собівартості будівельно-монтажних робіт”;

2) постанова Кабінету Міністрів України від 18 березня 1996 р. №334 “Про затвердження Типового положення про склад витрат обігу та порядок їх планування і розподілу в торгівельній діяльності”;

3) постанова Кабінету Міністрів України від 23 квітня 1996 р. №452 “Про затвердження Типового положення з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств”;

4) постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 1996 р. №473 “Про затвердження Типового положення з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості”;

5) постанова Кабінету Міністрів України від 20 липня 1996 р. №830 “Про затвердження Типового положення з планування, обліку і калькулювання собівартості науково-дослідних робіт та дослідно-конструкторських робіт”;

6) постанова Кабінету Міністрів України від 22 лютого 1999 р. №244 “Про затвердження положення про особливості планування, обліку та калькулювання собівартості геологорозвідувальних робіт”;

7) пункт 3 змін, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2001 р. №450 “Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України у зв’язку з прийняттям Закону України “Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг”;

8) постанова Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 19 квітня 1993 р. №279 “Про нормативи запасів товарно-матеріальних цінностей державних підприємств і організацій та джерела їх покриття”.

Питання бухгалтерського обліку, які не охоплені чинними П(С)БО регулюються чинними на сьогодні нормативно-правовими актами в частині, що не суперечить затвердженням П(С)БО. При веденні бухгалтерського

обліку згідно з П(С)БО необхідно також враховувати вимоги інших нормативних документів Міністерства фінансів України:

- “План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій” та “Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій”, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 31.11.99р. №291;

- Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.2000р. №302 “Про примітки до річної фінансової звітності”;

- “Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку”, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2000 р. №356;

- Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2001р. №143 “Про кореспонденцію рахунків” та інші.

На сьогодні затверджені та набрали чинності 33 Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (див. табл. 1.7).

Таблиця 1.7 Перелік запроваджених положень бухгалтерського обліку

№	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку	Дата набрання чинності
1	Загальні вимоги до фінансової звітності	01.01.2000
2	Баланс	01.01.2000
3	Звіт про фінансові результати	01.01.2000
4	Звіт про рух грошових коштів	01.01.2000
5	Звіт про власний капітал	01.01.2000
6	Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах	01.01.2000
7	Основні засоби	01.07.2000
8	Нематеріальні активи	01.01.2000
9	Запаси	01.01.2000
10	Дебіторська заборгованість	01.01.2000
11	Зобов’язання	01.07.2000
12	Фінансові інвестиції	01.07.2000
13	Фінансові інструменти	01.01.2002
14	Оренда	01.10.2000
15	Дохід	01.01.2000
16	Витрати	01.01.2000
17	Податок на прибуток	01.01.2001
18	Будівельні контракти	01.01.2002
19	Об’єднання підприємств	01.01.2000
20	Консолідована фінансова звітність	01.01.2000

№	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку	Дата набрання чинності
21	Вплив змін валютних курсів	01.01.2001
22	Вплив інфляції	09.03.2002
23	Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін	01.07.2001
24	Прибуток на акцію	01.10.2001
25	Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва	01.04.2000
26	Виплати працівникам	10.11.2003
27	Діяльність, що припиняється	17.11.2003
28	Зменшення корисності активів	13.01.2005
29	Фінансова звітність за сегментами	03.06.2005
30	Біологічні активи	05.12.2005
31	Фінансові витрати	26.05.2006
32	Інвестиційна нерухомість	16.07.2007
33	Витрати на розвідку запасів корисних копалин	10.09.2008
34	Платіж на основі акцій	30.12.2008

Чинні вітчизняні та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і фінансової звітності можна об'єднати в окремі групи, виходячи з того, що національні П(С)БО розроблені на базі МСФЗ: фінансова звітність, необоротні активи, оборотні активи, зобов'язання, фінансові результати та витрати, загальні (інформативні) стандарти та міжнародні стандарти фінансової звітності, аналоги яких відсутні серед національних П(С)БО в Таблиці 1.8.

Таблиця 1.8 Групування стандартів МСБО, МСФЗ та аналогів П(С)БО

№	Групи	національні	міжнародні
I	необоротні активи	П(С)БО 7	МСБО 16, 38; МСФЗ 3
		П(С)БО 8	МСБО 16, 38; МСФЗ 3
		П(С)БО 14	МСБО 17
		П(С)БО 18	МСБО 11
		П(С)БО 10	МСБО 1, 32
		П(С)БО 12	МСБО 28
		П(С)БО 13	МСБО 39, 32
	П(С)БО 32	МСБО 40	
II	оборотні активи	П(С)БО 9	МСБО 2
		П(С)БО 10	МСБО 1, 32
		П(С)БО 12	МСБО 28
		П(С)БО 30	МСБО 41
III	зобов'язання	П(С)БО 11	МСБО 1, 37
		П(С)БО 17	МСБО 12
		П(С)БО 24	МСБО 33
		П(С)БО 26	МСБО 19
IV	фінансові результати та витрати	П(С)БО 15	МСБО 18
		П(С)БО 16	МСБО 23
		П(С)БО 31	МСБО 23
		П(С)БО 30	МСБО 41

№	Групи	національні	міжнародні
		П(С)БО 33	МСФЗ 7
V	загальні (інформативні) стандарти та міжнародні стандарти фінансової звітності	П(С)БО 19	МСФЗ 3
		П(С)БО 21	МСБО 21
		П(С)БО 22	МСБО 29
		П(С)БО 23	МСБО 24
		П(С)БО 27	МСФЗ 5
		П(С)БО 28	МСБО 36
VI	фінансова звітність	П(С)БО 1, 2, 3, 25	МСБО 1
		П(С)БО 4	МСБО 7
		П(С)БО 5	МСБО 1, 32
		П(С)БО 6	МСБО 1, 8, 10
		П(С)БО 20	МСБО 3, 27
		П(С)БО 29	МСБО 14
VII	аналогі відсутні	відсутні	МСФЗ 1-4, 6, 7; МСБО 20, 26, 34

Слід підкреслити, що стандарти згруповані із встановленням відповідності між положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та міжнародними стандартами фінансової звітності в межах кожної зазначених вище груп. Проведена комплексна оцінка сучасного стану і тенденцій розвитку національної системи бухгалтерського обліку в контексті гармонізації з міжнародними стандартами фінансової звітності свідчить про доцільність систематизації та групування положень (стандартів) бухгалтерського обліку (П(С)БО) та міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ).

Порядок подання фінансової звітності затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 р. №419, згідно з якою строк подання квартальної фінансової звітності (крім зведеної та консолідованої) встановлено на 25 число місяця, наступного за звітним кварталом, а річного – 20 лютого.

1.5. РОЛЬ ТА ПЕРЕВАГИ МІЖНАРОДНИХ СТАНДРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Інтеграційні процеси в Європі та інших частинах світу призводять до поступової уніфікації документообігу в цих країнах, у тому числі фінансового. Якість бухгалтерського обліку і стан професійності аудиту може впливати на економічне процвітання підприємства (рис. 1.7).

Нині завдяки спільним зусиллям розвинутих країн поступово створюється уніфікована система Бухгалтерського обліку. Тому МСФЗ на сьогодні є найперспективнішою системою обліку в напрямку масового застосування, введення та використання підприємствами різних розвинутих країн світу.

Існують вагомі причини, що поступово штовхають до переходу на єдині стандарти обліку. По-перше, для уникнення облікового хаосу, коли одне підприємство формує звітність за деякими національними та міжнародними вимогами, що в свою чергу може збити з пантелику інвесторів, кредиторів та інших користувачів інформації. По-друге, одразу виникнуть виникають переваги для ринків капіталу, що надасть можливість швидше реагувати на коливання чи зміни в інформації. І, по-третє, це допомога бухгалтерам у формуванні швидкої, правдивої, достовірної інформації.

Рис. 1.7. Вплив якості бухгалтерського обліку на діяльність підприємства

Міжнародні стандарти широко використовуються у всьому світі. Можна виділити декілька рівнів їх використання:

- застосування МСФЗ в якості національних стандартів (наприклад, таких країн, як Кіпр, Кувейт, Латвія, Мальта, Пакистан, Тобаго, Таїланд та Хорватія);

- Національні організації з розробки стандартів фінансової звітності використовують МСФЗ як орієнтир для розробки власних стандартів (більшість розвинутих країн та постійно зростаюча кількість країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою, наприклад, Бразилія, Індія, Ірландія, Литва, Мавританія, Мексика, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Сінгапур, Словенія, Греція, Франція, Швейцарія тощо);

- фондові біржі і регулюючі органи, які зобов'язують або дозволяють компаніям надавати консолідовану звітність відповідно до МСФЗ (серед них практично всі провідні біржі світу: Нью-Йоркська фондова біржа, NASDAQ, Лондонська, Токійська і Франкфуртська біржі – всього близько 70 фондових бірж із 50 країн світу);

- Наднаціональні організації, наприклад, Європейський Союз, який заявив про введення МСФЗ з 2005 року для компаній, акції яких котируються на міжнародних фондових ринках; деякі організації використовують МСФЗ при складанні власної звітності (Міжнародна організація комісій з цінних паперів, Міжнародний Олімпійський комітет, ОЕСР та багато інших);

- багато фінансових інститутів (Європейський банк реконструкції і розвитку, МФБ, Світовий банк) вже зараз здійснюють кредитування тільки при наданні звітності, складеної відповідно до МСФЗ, вимагаючи: представляти ЄБРР посвідчену аудитором річну фінансову звітність, підготовлену відповідно до МСФЗ; підтримувати певний рівень фінансових коефіцієнтів, розрахованих з використанням даних МСФЗ; забезпечувати адекватну роботу систем обліку витрат, бухгалтерського обліку і управління інформацією, що достовірно і точно відображає фінансовий стан компанії і результати її діяльності.

У більшості країн Євразії реформування систем бухгалтерського обліку починалося повільно і провадилося не завжди прагматично та логічно. Наприклад, у Киргизії нові національні стандарти розроблялися поетапно, включаючи дослідження декількох варіантів їхніх принципів. Цей процес розпочався з прийняття спрощеного варіанту стандартів, що

використовувалися в сфері планової економіки, які згодом замінили на національні стандарти на базі Міжнародних стандартів фінансової звітності. Після прийняття цих стандартів набув чинності Закон про бухгалтерський облік. Але країні не вистачає нових стандартів, що розширяють практику розкриття інформації, доступність та прозорості звітності.

Використання МСФЗ для звітності місцевих підприємств, акції яких перебувають у лістингу за рівнями обов'язкового використання на території країн світу наведено в таблиці 1.9.

Таблиця 1.9. Використання МСФЗ для підприємств, що перебувають у лістингу в різних країнах світу

<i>Рівні застосування МСФЗ</i>	<i>Країни</i>			
<i>I. МСФЗ не дозволяється застосовувати місцевими підприємствами</i>	Аргентина Азербайджан Бангладеш Бенін Буркуна Фасо В'єтнам Індія	Індонезія Іран Канада Китай Колумбія Куба Малі	Малайзія Нігерія Пакистан Сербія Сирія США	Тайвань Таїланд Того Туніс Узбекистан Японія
<i>II. МСФЗ дозволяється для місцевих підприємств</i>	Аруба Бермудські острови Болівія Гібралтар Замбія	Зімбабве Кайманові острови Лаос Лесото Мальдівські острови	Марокко Мексика Мозамбік Парагвай Сальвадор	Туреччина Уганда Швейцарія Швеція Шрі-Ланка
<i>III. МСФЗ вимагають для певної категорії місцевих підприємств</i>	Білорусія Ізраїль Росія			
<i>IV. МСФЗ вимагають для всіх місцевих підприємств</i>	Австралія Австрія Багамські острови Барбадос Бахрейн Бельгія Боснія та Герцеговина Болгарія Бразилія з 2010р. Великобританія Венесуела Вірменія Гаїті Гватемала	Гондурас Гонконг Греція Грузія Домініканська Республіка Еквадор Естонія Єгипет Ірландія Іспанія Італія Йорданія Казахстан Кенія Киргизія Кенія Коста Ріка	Кувейт Латвія Литва Люксембург Македонія Намібія Нідерланди Німеччина Непал Нова Зеландія Норвегія ОАЕ Панама Перу Польща Португалія	Південна Африка Румунія Сербія Словаччина Таджикистан Танзанія Тринідад і Тобаго Україна Фіджі Фінляндія Франція Чеська Республіка Чілі Ямайка

<i>V. Відсутні фондові біржі</i>	Албанія Гуам	Ємен Самоа		
----------------------------------	-----------------	---------------	--	--

У Вірменії та Грузії Міжнародні стандарти фінансової звітності прийнято повністю і бухгалтерський облік розвивається на основі саморегулювання. Від компаній на законодавчому рівні вимагається надання фінансових звітів відповідно до міжнародних принципів бухгалтерського обліку.

Інші країни Євразії прийняли національні стандарти бухгалтерського обліку на основі Міжнародних стандартів фінансової звітності або модифікували на їх основі свої стандарти бухгалтерського обліку. Регулювання останнього, як правило, здійснює держава в особі міністерства фінансів. На думку експертів, у більшості країн регіону процес сертифікації бухгалтерів значно відрізняється від вимог Міжнародної федерації бухгалтерів, а фінансова звітність за методологією – від податкової звітності.

На практиці деякі підприємства країн Євразії і раніше здійснювали звітність згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності, але в багатьох випадках перехід акціонерних товариств на нові стандарти розпочався лише з 2000 року. За традицією підприємства звітували винятково перед державою, зокрема перед податковою адміністрацією. У деяких країнах Євразії міністерства фінансів, як і раніше, вимагають від компаній звітність за традиційною формою, що змушує їх вести фактично систему подвійного бухгалтерського обліку

Українська бухгалтерська система повністю відповідала вимогам та завданням існуючої економічної системи та успішно обслуговувала її. Основним завданням радянської системи бухгалтерського обліку було здійснення обліку руху матеріалів, коштів, засобів праці, предметів праці та засобів виробництва. В умовах відсутності власника підприємств (формально вони належали державі) підприємства були позбавлені можливості отримувати прибутки з метою власного збагачення.

Роль та місце Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку в загальній системі фінансово-економічних стабілізаційних заходів характеризуються у таблиці 1.10.

Таблиця 1.12. Характеристика МСФЗ в загальній системі фінансово-економічних стабілізаційних заходів

№	Напрямок використання	Стандарт використання		Розробник стандарту	
		Українська	Англійська	Українська	Англійська
1	2	3	4	5	6
<i>Макроекономічна політика та прозорість інформації</i>					
1	Прозорість валютно-фінансової політики	Кодекс вдалих практик щодо прозорості валютно-фінансової політики	Code of Good Practices on Transparency in Monetary and financial Policies	Міжнародний валютний фонд	International Monetary Fund
2	Прозорість фіскальної політики	Кодекс вдалих практик щодо прозорості фіскальної політики	Code of Good Practices on Transparency in Fiscal Policies	Міжнародний валютний фонд	International Monetary Fund
3	Розповсюдження інформації	Спеціальний стандарт з розповсюдження інформації	Special Data Dissemination Standard	Міжнародний валютний фонд	International Monetary Fund
		Система розповсюдження інформації	General Data Dissemination System		
<i>Ринкова структура та інституції</i>					
4	Корпоративне управління	Корпоративне управління	Principle of Corporate Governance	Організація з економічного співробітництва та розвитку	Organization for Economic, Cooperation and Development
5	Бухгалтерський облік	Міжнародні стандарти фінансової звітності	International Financial Reporting Standards	Рада з міжнародних стандартів фінансової звітності	International Accounting Standards Board
6	Аудит	Міжнародні стандарти аудиту	International Standards of Auditing	Міжнародна асоціація бухгалтерів	International Federation of Accountants
7	Платіжні та регулюючі системи	Ключові принципи для систематично важливих платіжних систем	Code Principles for Systematically Important Payment System	Комітет з платіжних та регулюючих систем	Committee on Payment and Settlement Systems

Продовження табл.1.10

1	2	3	4	5	6
8	Ринкова інтеграція	40 рекомендацій	The Forty Recommendations of the Financial Action Task Force	Фінансовий комітет із боротьби з відмивання грошей	Financial Action Task Force
<i>Фінансове регулювання та нагляд</i>					
9	Банківський нагляд	Ключові принципи ефективного банківського нагляду	Core Principles for Effective Banking Supervision	Базельський комітет з банківського нагляду	The Basel Committee on Banking Supervision
10	Регулювання ринку цінних паперів	Цілі та принципи регулювання ринку цінних паперів	Objectives and Principles of Securities Regulation	Міжнародна організація комісій з цінних паперів	The International Organization of Securities Commissions
11	Страховий нагляд	Принципи страхового нагляду	Insurance Supervisory Principles	Міжнародна асоціація страхових спостерігачів	International Association of Insurance Supervisors

Користувачами бухгалтерської інформації переважно були контролюючі органи. На той час банки формально виконували свої функції, вони були установами, через які держава розподіляла кошти. Банки також не були зацікавлені в отриманні прибутку, тому що також були державними. Таким чином, фінансова звітність їх також мало цікавила. З тих самих міркувань не цікавилися інформацією й звичайні люди. Стара бухгалтерська система обліку не була призначена для широкого користування з метою здійснення аналізу. Фінансовий аналіз підприємства обмежувався співставленням запланованих показників, нормативних та виконаних. Цими цифрами й задовольнялись директори підприємств.

При аналізі МСФЗ слід зазначити, що це гнучка, мобільна система, яка має позитивний вплив на якісні принципи українського обліку і у вдосконаленні національного бухгалтерського обліку та фінансової звітності й інтеграції держави у світове співтовариство.

Міжнародний бухгалтерський облік, на відміну від українського, протягом багатьох років обслуговував іншу господарську систему, а саме ринкову. Відомо, що в ринковій економіці діяльність підприємств

спрямована на отримання прибутку та збагачення власників підприємств, тому і ведення бухгалтерського обліку здійснюється, насамперед, в інтересах власників підприємств. Основні переваги Міжнародного стандартів обліку:

- чітко визначає майновий стан власників підприємства;
- облік здійснюється не тільки заради забезпечення фіксації господарських операцій, майна підприємства, він дозволяє контролювати виконання підприємством зобов'язань, наявність і рух майна, ефективного використання матеріальних і фінансових ресурсів;
 - дозволяє здійснювати ефективний фінансовий аналіз підприємства щодо його ліквідності та платоспроможності;
 - дає можливість реального прогнозу щодо майбутньої діяльності підприємства;
 - фінансова звітність, яка підготовлена за МСБО, є доступною не тільки для фахівців, а й для широкого кола користувачів.

Можливість порівнювати себе з конкурентами та компаніями, які випускають подібну продукцію, надає додаткові переваги. Компанії зрозуміють, що з їх власної фінансової звітності можна отримати додаткову інформацію, на основі якої видно, чим ця звітність відрізняється від інших. Можна буде виділити корисну інформацію зі співставлення власних даних з даними обліку конкурентів в інших країнах. Ця інформація буде вагомим допомогою при прийнятті управлінських рішень.

Основні передумови необхідності переходу на МСФЗ:

- розширення як вертикальних, так і горизонтальних господарських зв'язків призвело до активізації самостійності суб'єктів господарювання, яким для прийняття рішень необхідна якісна інформація, що повно та істинно відображає усі економічні процеси;
 - активізація ролі грошей призвела до збільшення потреби на кредитні кошти, для отримання яких банки вимагають від суб'єктів господарювання надання фінансових документів, які б дали змогу провести фінансовий аналіз підприємства швидко, якісно і доступно;

- простежується стійка тенденція щодо збільшення кількості підприємств, що займаються міжнародним бізнесом;

- вихід українських підприємств на міжнародні фінансові ринки вимагає надання фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів, а також перехід до західної практики ведення бухгалтерського обліку;

- потреба в значних іноземних інвестиціях;

- поступова інтеграція в європейський економічний простір.

Слід виділити основні переваги при формуванні фінансової звітності, що немає кордонів:

- можливість одержати кредити у іноземному банку;

- можливість одержання постачальників-іноземців;

- функціонувати, як транснаціональна компанія;

- можливість одержання кредитного рейтингу від спеціального агентства;

- можливість залучення закордонних клієнтів

- доступність до інформації та прозорість суб'єктів ринку;

- вдосконалюється контроль з боку органів нагляду за фінансовим станом і діяльністю організацій;

- можливість порівнювати компанії одна з одною.

Отже, переваги складання фінансової звітності за міжнародними стандартами дійсно є і вони незаперечні для більшості користувачів фінансової звітності. МСФЗ можна розцінювати як інструмент глобалізації економіки і світових господарських зв'язків. Принципи, закладені в порядок формування звітності згідно МСФЗ, роблять її адекватнішою і здатною відобразити істинний майновий стан організації. У зв'язку з цим цінність МСФЗ важлива не тільки для іноземних, але й для національних інвесторів також. Це ще раз підтверджує необхідність і корисність процесу впровадження МСФЗ для всіх секторів економіки України.

МСФЗ сьогодні знаходяться в стадії перманентного вдосконалення. Існує думка, що банкрутство таких корпорацій, як ENRON та World Com

свідчать, що існує необхідність суттєвих перетворень в МСФЗ та все це вказує на деякі проблемні аспекти при переході України до міжнародних стандартів, а точніше занадто швидкому адаптуванню. Але з цим слід не погодитись, адже тінізація економіки, високі ставки податків і відрахувань, складність їх розрахунку, значна зношеність основних засобів є реаліями економіки України. Інтеграція України з країнами – членами ЄС неможлива без внутрішньоекономічної діяльності, підвищення конкурентоспроможності товарів і послуг підприємств.

При переході до МСФЗ підприємства будуть знаходитись під впливом факторів, пов'язаних з деякими проблемами (табл. 1.11).

Таблиця 1.11 Класифікація факторів впливу на підприємства при переході до МСФЗ

<i>Фактори</i>	<i>Вплив</i>
1. Адаптація П(С)БО до МСФЗ	1.Необхідність вивчення працівниками (бухгалтерами, управлінцями та аудиторами) підприємства МСФЗ
2. Заміна П(С)БО на МСФЗ (підприємство складає фінансову звітність за МСФЗ)	2.Необхідність підтвердження кваліфікації бухгалтера та аудитора шляхом здачі іспитів та отримання відповідного сертифікату
3. Одночасне існування П(С)БО та МСФЗ (дозволяється на протязі декількох років вести облік і формувати звітність за П(С)БО або МСФЗ за вибором підприємства	3.Необхідність додаткових консультацій з професійними організаціями, іншими підприємствами
	4.Необхідність залучення фахівців для складання фінансової звітності
	5.Необхідність заміни автоматизованих програм обміну або їх вдосконалення

Впровадження МСФЗ в Україні повинно відбуватись паралельно з поширенням шляхів ефективного інтегрування у Світову спільноту, захисту інтересів національних виробників, використання переваг розвитку і розміщення продуктивних сил, коригуванням податкового законодавства.

В основу впровадження системи МСФЗ (IAS/IFRS) до вітчизняної облікової практики слід застосувати механізм добровільного використання із збереженням обов'язкового ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності відповідно до вимог вітчизняних нормативних документів з бухгалтерського обліку.

За результатами порівняння найбільш розповсюджених у світовій практиці способів складання фінансової звітності за МСФЗ метод *трансформації* є пріоритетним з точки зору його ефективності. У процесі наближення норм національних положень та вимог міжнародних стандартів обсяги трансформації будуть зменшуватися.

Ця методика трансформації фінансової звітності за вимогами МСФЗ передбачає використання шаблонів Журналу реєстрації коригувань, Журналу реєстрації рекласифікації статей фінансової звітності, Трансформаційного балансу.

Впровадження Болонської системи в національну економічну освіту, що відбувається в Україні, створює певні труднощі для викладачів та студентів. Зокрема, виникає необхідність виконання викладачами обсягів робіт, які не враховуються у індивідуальних планах та не оплачуються, але займають багато часу.

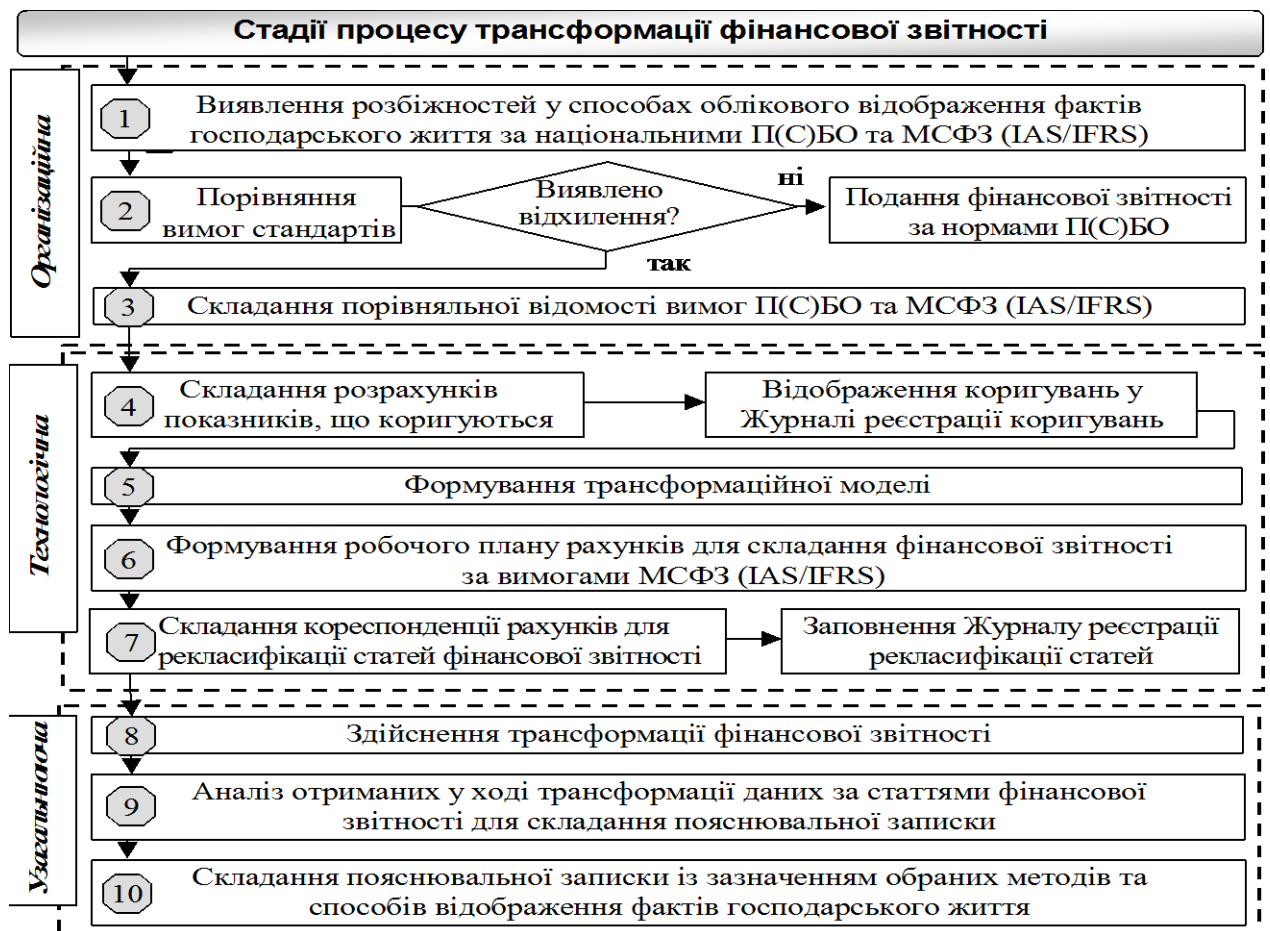

Рис. 1.8. Методика трансформації фінансової звітності за МСФЗ

Разом з тим, викладачі спеціальності «Облік та аудит» повинні постійно вивчати зміни, що постійно відбуваються у законодавстві країни, підвищувати свою кваліфікацію, без чого неможливе викладання вказаних дисциплін.

Без зваженої політики Міністерства освіти в період вдосконалення навчальних програм, якісне навчання студентів міжнародним стандартам буде неможливим.

Реформа бухгалтерського обліку неможлива без серйозних коректив в законодавстві, передусім в податковому і цивільному. Український бухгалтерський облік традиційно орієнтований на податкове законодавство, тому виникає проблема необхідності ведення обліку одночасно для податкових органів і для цілей фінансового ринку. Це зайвий раз доводить, що реформування системи бухгалтерського обліку повинно здійснюватися в комплексі з відповідними змінами в суміжних галузях законодавства.

Проблема гармонізації податкового законодавства та фінансового обліку з урахуванням норм міжнародних стандартів в Україні є надзвичайно актуальною і водночас болісною.

Сьогодні дана тема викликає значний практичний інтерес, оскільки, за умови наближення податкового законодавства передусім до вимог національних стандартів бухгалтерського обліку та, згодом, приведенням їх до норм міжнародних стандартів, її вирішення дасть змогу спростити процедуру адміністрування податків, підвищити якість прогнозування податкових надходжень, встановити прозорі правила оподаткування тощо.

Існування різних підходів до визначення мети та результатів господарської діяльності підприємства створює неоднозначне трактування одних і тих самих економічних термінів: вигода, активи, прибуток, витрати та доходи діяльності, тощо.

На цей час неможливо повністю наблизити норми податкового та фінансового обліку, оскільки за своїм змістом податковий облік має на меті оптимізувати діяльність підприємства з точки зору використання його

фінансових ресурсів та несе в собі фіскальну функцію держави з отримання частини прибутку від певних видів діяльності, а фінансовий облік є лише достовірним та повним відображенням всієї діяльності підприємства, як прибуткової так і збиткової в цілому.

На початковому етапі роботи у цьому напрямку важливим є внесення змін у податкове законодавство щодо приведення у відповідність:

- моменту визнання доходів та витрат згідно вимог МСФЗ за методом нарахування (як фінансовому так і в податковому обліку), а не за першою з подій;

- визнання доходів та витрат у податковому обліку згідно із визначенням витрат основної, операційної та інших видів діяльності підприємства у фінансовому обліку. Коригування визначення “господарська діяльність” у тлумаченні Закону України “Про оподаткування прибутку підприємства”, оскільки діяльність підприємства може й не приносити отримання доходу в майбутньому від її здійснення;

- застосування єдиних методів нарахування амортизації основних засобів у податковому та у фінансовому обліку;

- введення та сплата податку на прибуток за результатами діяльності підприємства за рік;

- можливість застосування як у фінансовому так і податковому обліку не історичної, звичайної, а справедливої вартості активів при визначенні вартості запасів, товарів та інших матеріальних цінностей;

- відміна вимог ст. 11.2.3 Закону України “Про оподаткування прибутку” щодо визначення валових витрат платника податку при здійсненні ним операцій з платниками єдиного податку, нерезидентами тощо;

- скасування в податковому обліку меж витрат на представницькі цілі, рекламу, поточний ремонт основних засобів, благодійну допомогу та інше.

Для подолання вказаних проблем необхідно:

- узгодити національні стандарти положення бухгалтерського обліку з податковим законодавством;

- ввести коригування до навчальних програм у закладах освіти з метою вивчення міжнародних стандартів;
- визначити перелік підприємств, які готуватимуть фінансову звітність за МСФЗ, з метою подальшого аналізу;
- внести зміни до статистичної звітності з метою узгодження з вимогами МСФЗ.

Запропоновані заходи для переходу українських підприємств на МСФЗ сприятимуть полегшенню даного процесу.

Необхідно врахувати, що жодна промислово розвинена країна не використовує МСФЗ повністю, як національні стандарти.

Як правило, загальні принципи національного обліку та МСФЗ є подібними, однак досить часто мають значні відмінності. Наприклад, в 1996 р. внаслідок порівняльного аналізу міжнародних стандартів і американських стандартів (US GAAP), проведеного Радою зі стандартів фінансової звітності США (FASB), виявлено, щонайменше, 255 відмінностей між цими системами, починаючи від інтерпретації деяких принципів до принципових відмінностей в підході до аналізу. Тому МСФЗ потрібно розглядати як відправну точку і шукати такі шляхи для адаптації міжнародних стандартів до української специфіки, які б забезпечили загальну співставність фінансової звітності національних і західних компаній.

Впровадження МСФЗ потребує тривалого часу й значних зусиль. Новим кроком на шляху до реалізації поставлених завдань щодо реформування бухгалтерського обліку є ухвалення розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2007 р. № 911-р Стратегії застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні, метою якої є удосконалення системи бухгалтерського обліку в Україні з урахуванням вимог міжнародних стандартів та законодавства Європейського Союзу.

Основною метою проекту, на який Європейська Комісія виділила 2 600 000 євро, було поширення бухгалтерського обліку у відповідності до МСФЗ у

сфері приватного підприємництва і надання Україні допомоги у розвитку бухгалтерської професії. Цю мету було розбито на три основні компоненти:

Розповсюдження знань та навичок МСФЗ, отриманих в ході навчальних семінарів, розповсюдження навчальних матеріалів, Посібника з МСФЗ, повного компендіуму звітів, проведення навчальних турів та створення Центру бухгалтерських ресурсів в якості інформаційного і навчального центру є першим компонентом. Як свідчить назва проекту, робота за цим проектом головним чином спрямована на сприяння поширенню більш глибокого розуміння ролі, яку може відігравати фінансова звітність та звіти, складені згідно з МСФЗ, у підвищенні ефективності підприємства та його здатності здійснювати ефективне фінансове планування та оцінку стратегічних можливостей.

При реалізації проекту була відібрана і навчена група з 16 викладачів; ці викладачі загалом провели 52 навчальні семінари в 13 містах України, які відвідали 725 бухгалтерів, 223 менеджери нефінансової спеціалізації та 664 студенти університетів.

ЦБР, створений у Києві, в рамках проекту, як інформаційний і навчальний центр. Він був місцем проведення багатьох семінарів за проектом, адміністративною базою проекту і місцем проведення переговорів з професійними організаціями бухгалтерів, інших проектів з надання допомоги, а також українських та закордонних бухгалтерів. Представництво ЄС на даний час розглядає можливості забезпечити подальше існування ЦБР для використання у наступних навчальних програмах після завершення цього проекту.

Реформа бухгалтерського обліку і оподаткування – це другий компонент. Допомога основному бенефіціару проекту – Міністерству фінансів України включала надання детального аналізу і порівняння Положень (стандартів) бухгалтерського обліку України П(С)БО та МСФЗ, а також рекомендації щодо зменшення розбіжностей між ними; рекомендації щодо внесення змін до законодавства з питань бухгалтерського обліку для

підвищення його узгодженості з МСФЗ, застосування яких вимагається від дедалі більшої кількості українських підприємств; рекомендації щодо проекту нових П(С)БО та порівняльний аналіз основних відмінностей між звітністю згідно з вимогами П(С)БО та податковою звітністю, а також рекомендації стосовно можливих змін для забезпечення більшої узгодженості між законодавством з питань бухгалтерського обліку та податковим законодавством. Ці рекомендації обговорювались Радою з питань методів бухгалтерського обліку і сприяли прийняттю Міністерством рішень щодо здійснення бухгалтерських реформ.

Розвиток професійних організацій бухгалтерів; надання допомоги всім основним українським професійним організаціям бухгалтерів для забезпечення їх подальшого розвитку і міжнародного визнання є третій компонент. Протягом двох років реалізації проекту регулярно проводились зустрічі з усіма основними українськими професійними організаціями; у Києві проходили переговори за круглим столом з представником однієї з міжнародних організацій бухгалтерів, а також декілька семінарів і конференцій, організованими, як українськими, так і міжнародними бухгалтерськими організаціями, на яких виступали члени групи проекту. Усі ці заходи проводились з метою сприяння розвитку сильної і незалежної професії бухгалтера в Україні.